

Slovenská verejnosť môže len s radosťou vítať vznik, vývin a prospešné účinkovanie „Jednoty slovenských administratívnych úradníkov“. Veď ciele, ktorých sa táto organizácia domáha (prehĺbenie a theoretické pestovanie tých najrôznejších administratívnych problémov, spoločenské slúčenie dnes tak rozháraného administratívneho úradníckeho sboru v jedinom demokraticky smýšľajúcom, v zájme ľudu pracujúcom celku), sú na prospech nielen samého úradníctva, ale aj slovenského ľudu.

„Právny Obzor“, tento prvý odborný časopis slovenský, otvára dnes svoje strany „Jednote“.

Nepochybujem, že keď sa podarilo po nesčíselných ťažkostiach a po zlomení ľahostajnosti prevážnej čiastky administratívneho úradníctva priviesť pod jednu strechu tento sbor: podarí sa aj vzbudiť cestou „Právneho Obzoru“ stupňovanú pozornosť povolaných kruhov na hlbšie theoretické pestovanie a rozoberanie administratívnych otázok, aktuálnych v prvom rade na území Slovenska.

Prof. Dr. Laštovka.

Ústava o poměru náboženských společností ke státu.

I. V prvotním návrhu naší ústavy byl pro poměr církví ke státu proklamován princip odluky: § 121. ustanovoval: „Mezi státem a církvemi buď zaveden stav odluky. Podrobnosti upravují zvláštní zákony, jichž platnost může býti dočasně obmezena na určité části republiky.“

V důvodové zprávě tisk 2421, (viz Hoetzel: Poznámky k ústavní listině: Věstník min. vnitra 1920, II. číslo 6. str. 217.), se uvádělo, že změněné poměry odůvodňují, aby byl vzájemný poměr státu a církví postaven na moderní základ. Novou úpravu, stav odluky, dlužno deklarovati přímo v ústavě. Provedení bude vyžadovati vždy speciálních zákonů. Případné dočasné obmezení působnosti těchto zákonů pouze na určité části českoslov. republiky má svůj důvod v ohledech na různý kulturní stav a různé náboženské cítění obyvatelstva jednotlivých částí říše.

S tím souvisí předpis §-u 123., který ustanovoval: „Právo spravovati své vnitřní záležitosti a své jmění odvozují náboženské společnosti toliko z propůjčení státního. Zákon upraví jim výkon tohoto práva obdobným způsobem jako jiným združením.“

Ovšem, jak praví důvodová vládní zpráva, sluší úpravu tu provésti ve shodě s principem § 121, totiž ve smyslu stavu odluky státu a církví. Stát viděl v církvích pouze spolky a chtěl poměry jejich upravovati právem spolkovým.

Posléze § 124 ustanovoval, že „všechna náboženská vyznání jsou si před zákonem rovna. Zákon stanoví podmínky uznání náboženských společností.“ Důvodem ustanovení toho bylo, že nemohou býti ve státě uznána ona náboženská vyznání, jichž učení a bohoslužba přičily by se právnímu řádu ve státě nebo nebyly by v souhlasu s požadavky ethiky; proto vyžadují prý důležité zájmy státní, aby podmínky uznání náboženských vyznání, byly stanoveny zákonem.

Původní vládní osnova byla tedy zbudována, pokud jde o poměr církví jako takových ke státu, na těchto principech.

1. Ve státě připouštějí se jen takové náboženské společnosti, jež jsou zvláštním zákonem anebo na základě všeobecného zákona uznány. Uznání to však má jiný význam než-li uznání náboženských společností dle zákonů dosavadních; uznání to vzhledem k proklamovanému principu odluky nepřiznává uznaným společnostem nějaké postavení veřejných korporací, nýbrž rovná se spíše uznání spolku. Uznání mělo tedy deklarovat jen tolik, že náboženské společnosti svým učením a bohoslužbou nepřičí se právnímu řádu s ethickým principem. Neuznání znamenalo tudíž vůbec nepřipuštění, nedovolení náboženské společnosti ve státě, tedy zákaz její.

2. Mezi uznanými církvemi státem byl princip odluky. Stát je pokládal za spolky a chtěl upravovati poměry jejich obdobně jako u spolků zákonem, přičemž bylo lhostejno, zda bude vytažen na společnosti náboženské všeobecný zákon spolkový, či pro ně vydán spolkový zákon zvláštní.

3. Uzané náboženské společnosti byly si před zákonem na roveň postaveny, t. j. stát chtěl stejně s nimi nakládati, nechtěl zásadně některým propůjčovati větších práv nebo povinností než jiným.

II. Úprava táto narazila na velký odpor.

1. § 121 o principu odluky vzbudil odpor u strany katolicko-lidové a národně-demokratické. Důvodová zpráva ústavního výboru líčí průběh boje takto: Zástupce Slovenského klubu Dr. Dérer navrhoval tuto stylisaci: „Rozlukou státu od církví upraví zvláštní zákony.“

Vláda chtějic dosáhnouti jednomyslného přijetí ústavních zákonů, snažila se při jednání s oběma stranami rozluce odpírajícími najíti formuli, která by sice rozlukou nevyjadřovala, ale slovu „rozlučka“ se vyhnula. Ústavnímu výboru předloženy byly konečně vládou podle jakéhosi ujednání politických stran tyto dva návrhy:

a) „Poměr mezi církvemi a státem upraví se na základě osamostatnění církví od státu se zřetelem k zájmům státním zvláštními zákony.“

b) „Poměr mezi církvemi a státem upraví se na základě církevní samosprávy se zřetelem k zájmům státním zvláštními zákony.“

Zpravodaj Dr. Bouček stal na původním návrhu, a když byl většinou výboru zamítnut, přijal za svůj vládní návrh č. 1. Ale i ten byl zamítnut a přijat návrh č. 2. Protože § 121 v této formulaci sice rozluky nevyjadřoval, ale prejudikoval způsoby příští úpravy, obhajci rozluky domáhali se škrtnutí celého § 121.

Ve schůzi dne 21. února Dr. Bartošek navrhl, aby se o § 121 znovu jednalo. K reasumaci bylo potřebí 10 hlasů, hlasovalo však pro ní pouze 9 členů. Na to zástupce katolické strany lidové Dr. Dolanský navrhl ji znovu, načež byla schválena jednoduše a § 121 škrtnut.

2. § 123 původně nevbuzoval pochybností. Teprve odůvodnění jeho ve zprávě ústavního výboru (§ 123 vyslovuje suverenitu státu nad nábož. společnostmi. Jak ony budou upravovati své vnitřní věci, t. j. jaká bude jejich organizace a jak bude spravováno jejich jmění, určí státní zákon máje zření na svou svrchovanost a zájmy všech svých obyvatel) vedlo k tomu, že i tento § byl již při projednávání ústavy v N. S. škrtnut.

3. Ústavní výbor pak sám při projednávání osnovy škrtnl 2. větu § 124., protože prý odporuje zásadě rozluky církve od státu v § 122 (nyní 122 a 123) vyslovené.

III. Tak tedy v naší ústavě úprava poměru církví jako takových ke státu obmezuje se na jediný předpis § 124. „Všecka náboženská vyznání jsou si před zákonem rovná.“

Ve spolkové republice rakouské byl základní zákon státní z 21. prosince 1867, č. 143 v čl. 149 ústavy ze dne 1. října 1920, č. 450. v platnosti ponechán a tedy i rozdíl mezi uznanými a neuznanými církvemi.

V Německu jest věc upravena v říšské ústavě výmarské čl. 135 až 141 Sr. Verwaltungsarchiv sv. 29. č. 1 a 2, str. 109. Archiv für öff. Recht, sv. 42, sešit 1., str. 1.).

Výklad toho předpisu jest dosti obtížný. Weyr v Soustavě československého práva státního, str. 318, uvádí, že ustanovení možno vykládati dvojím způsobem, buď tak, že příslušnost k tomu neb onomu vyznání nemůže býti jednotlivcům na úkor, pokud jde o jejich poměr k státu na př. při ucházení se o úřad, buď tak, že jde tu vsukátku o náboženské společnosti.

V onom případě je ustanovení to zbytečné, jelikož platí samozřejmě vždy, pokud by zákon něco jiného neustanovoval, v tomto případě pak jest nepřesné, ježto formálně vyjadřuje samozřejmou pravdu, materiálně pak jest nesprávné.

Dle Henna „Základy práva kanonického“, sešit 4., str. 431, jest ustanovením tím vyslovena parita náboženského života, jež se osvědčuje v trojím směru.

a) církevně politickém (každý náboženský život může se volně osvědčovati);

b) církevním (sdružení náboženská jsou na sobě nezávislá);

c) státoprávním (občanská i politická práva i povinnosti jsou nezávislými na příslušnost k náboženství; Sr. § 106 a 123).

Kdežto tedy Weyr ustanovení prohlašuje za zbytečné, Henner dává mu bohatý obsah.

Po mém soudu sluší každý předpis zákona vykládat tak, aby měl svou platnost a váhu; pokládáti některá ustanovení za zbytečná nebo tautologická s ustanovením jiným bez velmi závažných důvodů nelze.

To platí zajisté a ve zvětšené míře i pro ústavní listinu, jež jest, jak všeobecně se uznává, precisně formulována.

Z těchto důvodů myslím, že lze § 124 vyložit samostatně jen tak, že jím má býti odstraněn dosavadní rozdíl mezi uznanými a ostatními, t. j. neuznanými nábož. společnostmi.

To se podává z tohoto výkladu. V čas vydání ústavní listiny trval v republice československé zásadní rozdíl mezi zákonem uznanými náboženskými společnostmi a ostatními. V zemích historických tento rozdíl opíral se o základní zákon státní z 21. prosince 1867, č. 142 ř. z. (Čl. 15 a 16), kterýž byl nad to výslovně § 6 pozatímní ústavy ze dne 13. listopadu 1918, č. 37, a ze dne 23. května 1919, č. 271, v platnosti ponechán, ba vyšší ochranou proti změně zabezpečen.

V území někdy uherském rovněž trval dle zák. čl. XX-1847/48, LIII-1868 a XLIII-1895 tento rozdíl mezi vyznáním recipovaným resp. uznanými a ostatními, třebaž ovšem ústavně nebyl zabezpečen, protože Uhry státních zákonů základních tedy ústavních ve smyslu formálním nemají.

Rozdíl mezi uznanými a neuznanými církvemi záležel v tom, že církve uznané měly postavení veřejných korporací, t. j. právnických osob veřejného práva.

K výkladu Sr. Henner: Právo církevní, IV. díl, str. 433 sq, dále Hussarek: Grundriss des Staatskirchenrechtes, str. 7 sq, Österr. Staatswörterbuch, IV., článek Hennerův: Religionsgesellschaften, Česká politika, I. díl, článek Hennerův, str. 734 a násl., Pro Slovensko a Podk. Rus sr. Österr. Staatswörterbuch, IV. díl, článek Ungarns Kirchen- und Religionsgesellschaften, Marczali: Ungarisches Verfassungsrecht, str. 130, Markus: Ungarisches Verwaltungsrecht, str. 504, Ferdinandy: Staats- und Verwaltungsrecht Ungarns, str. 199.

Že naše ústava všechna vyznání postavila sobě před zákonem na roveň, může míti jen ten význam, že onen základní dosud trvajcí rozdíl, který působil nerovnost, byl odstraněn. Dle ústavy není tudíž nadále uznaných a neuznaných nábož. společností, nýbrž jen společností náboženských.

Dokladem toho jest i ustanovení čl. IX. uvozovacího zákona k ústavě. Tento čl. zrušil in toto všechny dřívější ústavní zákony,

tedy pokud jde o země historické, i základní zákon státní č. 142 z r. 1867, který právě vytvořil kategorií náboženských společností uznaných, a, o něž se všechny pozdější úpravy opírají. Se zrušeným zákonem zašel i rozdíl mezi církvemi uznanými a neuznanými v naší ústavě nikde nevzpomínaný. Toto stanovisko platí i pro Slovensko i Podk. Rus již proto, že nutno souditi, že ústavodárce chtěl jistě jednotně věci upravit v celém státě a bylo by bez zvláštního zákonného podkladu těžko oddůvodněno, aby v jedné polovici státu byla radikální změna provedena a v druhé nikoli, kdyžto jde o stejné poměry.

Našemu výkladu § 124, že jím byl krušen rozdíl mezi uznanými a neuznanými nábož. společnostmi, neodporuje výraz v § 124. „náboženská vyznání“: Ústavní listina užila tohoto širokého výrazu, aby sem zahrnula všechny náboženské společnosti i uznané (církve) i dosud neuznané a tedy právního subjektu dosud ve státě nemající.

Ústavní listina stanoví, že všechny náboženské společnosti jsou si rovny, dovoluje jim výkon náboženství vůbec a zakazuje výkon ten nebo jednotlivé úkony náboženské, jen když by se přičily veřejnému pořádku nebo veřejné mravnosti § 122 a 125.

Otázkou jest, zda i náboženské sekty, jež dosud byly zakázány, lze subsumovati pod ustanovení § 124. (arg. všechna) a § 122. To platí v zemích historických o společnostech, jež byly zakázány ministerskými výnosy ze dne 16. listopadu 1851, č. 246 ř. z., 26. března 1858, č. 47 ř. z., 20. července 1860, č. 183 ř. z. (Sr.: Mayerhofer, 5. vyd., 4. svazek, str. 37, a § 304 všeobec. trest. zák. z r. 1852). Jak Köstler Zeitschrift für öff. Recht, 1921, str. 332 až 334, prokazuje, byly některé z těchto náboženských společností zakázány proto, že prý pod rouškou náboženství sledovaly cíle politické, a v tom bylo již spatřováno ohrožení veřejného pořádku, jiné mangels der Elemente der Religionsgenossenschaft. Po mém soudu bylo by třeba zjistit, pokud ty které sekty jsou v skutku náboženské společnosti a ne snad jen filantropická sdružení a pod. Nesporně náboženské společnosti jsou nyní dle § 124 připuštěny a zákaz jich zrušen.

Z výkladu § 124 podávají se tyto důsledky zrušení rozdílu mezi uznanými a ostatními náboženskými společnostmi.

I. Od účinnosti ústavy (dne 6. března 1920) pozbyly zákony o uznávání náboženských společností, kdy zákon ze dne 20. května 1874, č. 68 ř. z., pro země historické a oddíl II. zák. čl. XLII : 1895 pro země dříve uherské své platnosti.

Nové náboženské společnosti nemohou býti jako veřejné korporace dle svrchu uvedených zákonů již uznávány. Proto nepokládám za správně, že byla po 6. březnu 1920 uznána na základě zákona z r. 1874 vyhláškou min. školství ze dne 15. srpna 1920, č. 542, církev československá, nebo že vyhláškou téhož ministerstva ze dne 31. července 1921, č. 319, bylo evangelické církvi bratrské

(Ochranovské) povoleno užívati v zemích, pro něž zákon z r. 1874 platí, titulu: Jednota bratrská.

Jiná otázka jest, zda příslušníci neuznaných společností se mohou organisovati korporačně, zda mohou si tedy náboženskou společnost založiti ve formě spolku.

Rakouské právo dovolovalo zříditi dle spolkového zákona spolky náboženské k dosažení jednotlivého náboženského účelu, nikdy však k uspokojení všech náboženských potřeb. § 3, lit. a) spolkového zákona z 15. listopadu 1867, č. 134 ř. z., Sr: Hussarek: Grundriss des Staatskirchenrechtes, str. 9.

Uspokojení celku náboženských potřeb, bylo možno provésti pouze tím, že by si společnost vymohla uznání dle zákona z r. 1874.

Tato obmezení spolčovacího práva vzhledem k § 113 ústavy trvají zajisté i nadále a není tedy přípustno, aby nová náboženská společnost se mohla jako spolek organisovati.

(Jiného názoru jest Henner: Základy práva kanonického, 4. díl, str. 450., a Köstler: Zeitschrift für öff. Recht. 1921. str. 327.)

Tím však není příslušníkům takovéto náboženské společnosti nijak zabráněno svoje náboženské přesvědčení osvědčovati. Příslušníci takových neuznaných společností mohou totiž dle § 122 úst. listiny vykonávati veřejně i soukromě náboženství pokud to není v neshodě s veřejným pořádkem a řádem nebo s dobrými mravy.

Veřejný výkon náboženství jest výkon náboženství ve veřejných shromažděních. O veřejných shromažděních platí dle § 113 ústavy dosavadní předpisy, t. j. v historických zemích zákon ze dne 15. listopadu 1867, č. 135 ř. z.

Náboženské společnosti, konají-li shromaždění veřejné, musí je tedy ohlásiti neb jde-li o shromaždění pod širým nebem, dovolení k nim si vymoci.

§ 5. shromažďovacího zákona, který vyjímá shromáždění nebo původy k výkonu zákonem dovolené kultu z platnosti zákona shromažďovacího, konají-li se v obvyklém způsobu, nebude míti pro nové posud neuznané společnosti významu, ježto tu nebude výkonu obvyklého.

II. Dosavadní tak zv. uznané náboženské společnosti (ať jsou tu již od starodávna anebo byly později dle zákonův o uznávání církví uznány) nepokládají se již za uznané a toto epitheton pozbylo u nich významu vzhledem k tomu, že není přišťe ani uznávaných ani neuznaných společností.

Tím však nepozbyly platnosti zvláštní předpisy, jimiž byly poměry těchto církví samostatně a jednotlivě upraveny.

Předpisy ty jsou uvedeny v Hennerovi str. 438 a násled. a byly jimi stanoveny vnější poměry, jichž úpravu si u církví stát vyhradil.

Rozsah těchto vnějších poměrů jest u různých nábož. společností různý, nejširší u katolické a orientální.

Nutno lišiti:

A) církve, jejichž poměry byly upraveny zvláštními, pro jednotlivé církve vydanými zákony státními a předpisy jim na roveň postavenými.

I. To jsou 1. v zemích historických.

a) církev katolická dle zák. ze dne 7. května 1874 č. 50 ř. z.

b) církev evangelická dle cis. pat. ze dne 8. dubna 1861 čís. 41 ř. z.

c) nábož. společnost židovská dle zák. ze dne 21. března 1890 čís. 57 ř. z.

Poměry církve řeckovýchodní byly upraveny v bývalém Rakousku speciálními normami pro Bukovinu a Dalmacii zvlášť. — O jaký právní základ opírá se proto výnos min. školství ze dne 31. března 1922 čís. 28362, povolující zřízení české náboženské obce pravoslavné v Praze jako samosprávné jednotky českovýchodní církve na území republiky mimo Slovensko a Podk. Rus, není mi jasno.

II. Na Slovensku a Podk. Rusi :

a) církev katolická, v níž uherský král měl jako panovník uherského státu, a tudíž dle ústavy a ne tedy z privilegia pápežského, práva velmi rozsáhlá a jež nepochybně přešla na vládu naší republiky (§ 64. in. f.

b) církev řeckovýchodní, o níž platí § 8., zák. čl. XX: 1847/48, čl. IX: 1868.

c) církve evangelické zák. čl. XX: 1847/48 a LII: 1868.

d) židovská nábož. společnost čl. XLII: 1895.

Předpisy, jež o těchto církvích a náboženských společnostech byly vydány ať zákonem ať nařízeními a výnosy na základě zákonů a vydanými, zůstávají ovšem v platnosti i nadále a ústavní listina na nich nic nezměnila; mohou tedy býti změněny nebo zrušeny jen tak, jak to odpovídá povaze původních norem.

Uvedené náboženské společnosti, jichž poměry byly upraveny speciálními zákony, zůstávají tedy i nadále veřejnými korporacemi s právy a povinnostmi ve smyslu předpisů speciálních, pro jednotlivé náboženské společnosti vydaných.

B) Pokud jde o náboženské společnosti, jež byly uznány na základě zákonů z r. 1874 v Rakousku a 1895 v území dříve uherském, jest věc, co se týče změny jich ústavy, pochybnější.

Jsou to v zemích rakouských starokatolíci a Herrnhuti, na Slovensku a Podk. Rusi baptisté. Tyto církve jsou dosud veřejnými korporacemi na základě správního ministerstvem vydaného uznávacího aktu. Chtějí-li svoji ústavu změnit, mohou tak učiniti; poněvadž zákony o uznání nábož. společností nyní již neplatí, není státní moc příslušna, aby změny ty schvalovala; společnosti ty ovšem tím, že provedou změny v ústavě, přestanou býti veřejnými

korporacemi dle uznávacího aktu správního, zůstávají však korporacemi soukromými, s právy majetkovými, jichž dosud jako veřejné korporace nabyly; o výkonu jich náboženství platí ustanovení §-u 122. ústavy.

C) Velmi pochybno jest, zda tím, že nová náboženská vyznání nemohou býti již uznávána, pozbyly předpisy zvláštních zákonů o zákonně uznaných společnostech.

Sem patří jednak předpisy trestního zák. rakouského § 122b, 302 b, 303 (ve znění zákon. ze dne 20. února 1919 č. 111 sb. z. a n.), jednak zákony mezikonfesijsní, totiž v zemích historických zákon ze dne 25. května 1868 č. 19 ř. z. (změněný zákonem ze dne 15. dubna 1920 č. 277 sb. — (Sr.: Österr. Staatswörterbuch, II. svazek, článek Hennerův Interkonnessionelle Verhältnisse), v území Slovenska zákon. čl. LIII : 1868, XXXII : 1894, XLIII : 1895. (Sr.: Eisenmann. Le regime de l'Etat et l'eglize en Hongrie.)

Všechny tyto zákony mají na mysli pouze církve uznané (recepované). Uznaných církví jako zvláštní kategorie dle naší ústavy však již není, nýbrž trvají nadále jen náboženské společnosti, jež jsou sobě před zákonem a tedy i v poměru k sobě, pokud byl zákonem upraven, na roveň postaveny. Proto nutno souditi, že předpisy mezikonfesijsních zákonů a předpisy trestní vztahují se nyní zásadně na všechny náboženské společnosti, pokud ovšem skutková podstata těch-kterých předpisů toto rozšíření dovolí.

In concreto vzejdou ovšem četné pochybnosti, jež bude museti praxe odstraňovati. V zájmu bezpečnosti právní by bylo proto velmi účelno poměry mezikonfesijsní vzhledem k novým poměrům nově zákonem upravit.

Dr. Štefan Benko odb. radca.

Úkoly administratívneho úradníctva na Slovensku.

Výstavba nášho štátu sa dokončuje. Jej základné piliery stoja pevne, odolávajúc či skrytým či otvoreným búrkam a útokom vnútorným a zahraničným a pokračujúc neodolateľnou silou ku konečnému cieľu : ku kultúrnemu, hospodárskemu a sociálnemu blahobytu občianstva.

Budova je v základe hotová — je solídna a masívna. Jej kontúry sa jasne ukazujú a po namáhavej, historickej práci zakladateľov štátu vidíme dnes tisíce a tisíce rúk pracovať na jej dokončení.

Tábor týchto pracovníkov, — týchto neznámych vojakov, — ichž mena nebudú sa skvieť na pamätných doskách, — rekrutuje sa z tisíc a tisíc malých ľudí, stojacích vo verejnej službe administratívnej, kultúrnej, hospodárskej a sociálnej, ktorých spoločná denná práca je pre pevnú štátnu štruktúru nie menej významná, než bola historická práca zakladateľov.

A v tejto čulej, až zimničnej práci vidíme stáť v prvom fronte pracovníverejnej správy, a to v užšom smysle slova : administratívnych úradníkov